

Centek, Jarosław / Krotofil, Maciej

"Od armii komputerowej do narodwej" - cykliczna konferencja poświęcona dziejom militarnym od XVI do XX wieku

---

Dzieje Najnowsze 38/4, 271-274

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

„Od armii komputerowej do narodowej” — cykliczna konferencja poświęcona dziejom militarnym od XVI do XX wieku

Na Wydziale Nauk Historycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu od wielu już lat prowadzone są badania z dziedziny dziejów militarnych. Historią wojskową zajmuje się liczna grupa historyków oraz specjalistów z zakresu stosunków międzynarodowych. Szczególną rolę odgrywa tu Zakład Historii Wojskowej, istniejący w Instytucie Historii i Archiwistyki od 1978 r. Jednym z przejawów aktywności toruńskiego środowiska historyków wojskowych są konferencje przez nich współorganizowane, a przynajmniej w części poświęcone problematyce militarnej¹. Wyjątkowa rola przypada jednak cyklicznej międzynarodowej konferencji naukowej „Od armii komputerowej do narodowej”. Do tej pory odbyły się trzy sesje z tego cyklu, przy czym zostały już opublikowane materiały z dwóch pierwszych².

Pierwsza konferencja „Od armii komputerowej do narodowej (XVI–XX w.)” odbyła się w Toruniu, w październiku 1995 r. Jej współorganizatorem była ówczesna Wyższa Szkoła Oficerska im. gen. Józefa Bema. Wzięło w niej udział 25 referentów reprezentujących liczne ośrodki naukowe polskie (Gdynia, Poznań, Siedlce, Toruń, Warszawa i Wrocław) oraz zagraniczne (Grodno, Kaliningrad, Kowno, Londyn i Mińsk). Sesja prezentowała wysoki poziom naukowy i zdobyła sobie uznanie wśród historyków, nie tylko wojskowych³. Zachęteni tym organizatorzy postanowili po kilku latach powrócić do idei zapraszania do Torunia specjalistów z zakresu historii wojskowej i nadać obradom charakter spotkań cyklicznych.

Kolejna konferencja pod nazwą „Od armii komputerowej do narodowej” odbyła się w Toruniu, w grudniu 2003 r. i poświęcona była dziejom militarnym Polski i jej wschodnich sąsiadów od XVI do XX w. Sesję zorganizowały: Zakład Historii Wojskowej Instytutu Historii i Archiwistyki UMK oraz Katedra (obecnie Instytut) Stosunków Międzynarodowych UMK, a kierownictwo naukowe sprawowali prof. Waldemar Rezmer i prof. Zbigniew Karpus. W obradach

---

¹ Z konferencji tych wymienić warto choćby: „Kartografia wojskowa krajów strefy bałtyckiej XVI–XX wiek”, Toruń 1994; „Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa”, Toruń 1995; „Mniejszości narodowe i wyznaniowe w Wojsku Polskim 1918–1939”, Toruń 1998; „Polska i Ukraina. Sojusz wojsko-polityczny po 80. latach”, Toruń 2000; „Polska — Litwa. Międzynarodowe Sympozjum Naukowe”, Toruń 2005 i inne.

² *Od armii komputerowej do narodowej (XVI–XX w.)*, pod red. Z. Karpusa i W. Rezmera, Toruń 1998; *Od armii komputerowej do narodowej II. Dzieje militarne Polski i jej wschodnich sąsiadów od XVI do XX wieku*, pod red. M. Krotofila i A. Smolińskiego, Toruń 2005.

³ Sprawozdanie z tej konferencji zob. T. Kempa, *Od wojska komputerowego do armii narodowej (XVI–XX wiek)*, „Wojskowy Przegląd Historyczny”, 1996, nr 2, s. 227–229.

wzięło udział wielu historyków zarówno krajowych (z ośrodków w: Katowicach, Piotrkowie Trybunalskim, Poznaniu, Siedlcach, Słupsku, Toruniu i Warszawie), jak i ukraińskich, litewskich oraz estońskich. Ich wystąpienia z reguły poruszały mało znane zagadnienia i oparte były na szerokiej bazie źródłowej. W sumie, w czasie dwudniowej konferencji, wygłoszono 32 referaty. Sześć z nich dotyczyło problematyki militarnej epoki nowożytnej i XIX w. Pozostałe wystąpienia poświęcono historii wojskowej XX stulecia. Wielu badaczy skoncentrowało się na zagadnieniach związanych z dziejami sił zbrojnych sąsiadów Polski oraz ich stosunkiem do państwowości polskiej. Szczegółne dużo miejsce poświęcono problematyce ukraińskiej, którą omawiało aż siedmiu historyków. Trzech badaczy zajęło się wojskowością litewską, dwóch sowiecką, jeden natomiast niemiecką. Dzieje Wojska Polskiego były przedmiotem zainteresowania ośmiu referentów, z czego dwa wystąpienia poświęcono Polskiej Marynarce Wojennej. Pozostałe dotyczyły ogólnej problematyki związanej z historią wojskową XX w. Szczególnie cenną częścią konferencji były odbywające się na zakończenie każdego dnia obrady dyskusje, podczas których badacze dziejów militarnych mieli możliwość wypowiedzenia się na temat wysłuchanych referatów. Stanowiły też one forum wymiany myśli i doświadczeń. Podkreślono zwłaszcza pozytywną rolę, jaką tego rodzaju spotkania odgrywają w integracji środowiska historyków wojskowych oraz w określeniu wyzwań stojących przed współczesnym badaczem dziejów militarnych. Wyrażone opinie zainspirowały organizatorów do nadania obradom cyklu dwuletniego. Uznano, że czas taki pozwoli na każdorazowe publikowanie materiałów po konferencyjnych przed następną sesją, co uczestnicy uznali za szczególnie ważne. Postanowiono jednocześnie uszczegółwić tematykę kolejnych konferencji „Od armii komputowej do narodowej”, poświęcając każde spotkanie innemu zagadnieniu z zakresu historii wojskowej.

Zgodnie z zapowiedzią, po dwóch latach, w grudniu 2005 r., Zakład Historii Wojskowej Instytutu Historii i Archiwistyki oraz Instytut Stosunków Międzynarodowych UMK zorganizowały w Toruniu następną konferencję „Od armii komputowej do narodowej”. Tym razem obrady poświęcono problemom organizacyjnym sił zbrojnych od XVI do XX w., a podczas dwudniowej sesji wygłoszono 24 referaty. Pierwsza ich grupa poświęcona była kwestiom organizacyjnym wojska w czasach nowożytnych. Tematykę tę omawiali: prof. Marek Plewczyński z Akademii Podlaskiej w Siedlcach („Hiszpanie i Francuzi w armii koronnej za panowania Zygmunta Augusta i Henryka Walezego (1548–1574)”), reprezentujący tę samą uczelnię prof. Marek Wagner („Szkoccy oficerowie wojska polskiego w drugiej połowie XVII wieku”), prof. Mirosław Nagielski z Uniwersytetu Warszawskiego („Reorganizacja armii koronnej w dobie wojny z Moskwą i rokoszu J. Lubomirskiego (czystki w wojsku lat 1663–1666)”) oraz dr Ołeksij Sokyрко z Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego im. T. Szewczenki („Z Kozaków w dragonów: projekty reorganizacji wojska kozackiego podczas Wielkiej Wojny Północnej 1700–1721”).

Kolejna grupa referatów dotyczyła problemów organizacyjnych sił zbrojnych w latach I wojny światowej oraz walk toczonych tuż po jej zakończeniu. Do grupy tej zaliczyć można wystąpienia: dra Aleksandra Smolińskiego z UMK („Kawaleria kozacka imperium rosyjskiego w przededniu wybuchu I wojny światowej”), prof. Ihora Sribniaka z Kijowskiego Narodowego Uniwersytetu Lingwistycznego („Formowanie 1 Strzelecko-Kozackiej (Szarej) Dywizji Ukraińskiej we Włodzimierzu Wołyńskim (luty–sierpień 1918 r.)”), dra Macieja Krotofila z UMK („Problemy organizacyjne armii Ukraińskiej Republiki Ludowej w połowie 1919 r.”), dra Andrija Rukkasa z Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego im. T. Szewczenki („Organizacja kawalerii Ukraińskiej Republiki Ludowej w kampanii 1920 r.”), dra Witolda Jarno z Uniwersytetu Łódzkiego („Przekształcenia terytorialne polskich władz wojskowych szczebla okręgowego na przełomie lat 1918–1919 r.”) oraz dr Aušry Jurevičiūtė z Muzeum Wojska im. Witolda Wielkiego w Kownie („Rola Głównego Komitetu Obrony Litwy w wojnie z Polakami w 1920 r.

(organizacja propagandy i tworzenie oddziałów wojskowych)”). Tematykę związaną z organizacją sił zbrojnych podczas walk z lat 1918–1920 w pewnym sensie podsumował prof. Zbigniew Karpus z UMK, który zajął się problemem jeńców polskich w Rosji Sowieckiej („Jeńcy polscy w Rosji Sowieckiej w latach 1919–1922. Wprowadzenie do problematyki”).

Dwa ostatnie referaty w pierwszym dniu obrad poświęcone były litewskim siłom zbrojnym w okresie międzywojennym. Wygłosili je: prof. Waldemar Rezmer z UMK („Organizacja litewskiej broni pancerniej 1919–1940”) i dr Jonas Vaičenonis z Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie („Ceremoniał pogrzebowy w armii litewskiej 1919–1940”).

Obrady drugiego dnia konferencji rozpoczął referat mgra Jarosława Centka z UMK („Organizacja niemieckich naczelnych władz wojskowych w latach 1918–1933”). Okresem międzywojennym zajął się też dr Piotr Saja („Organizacja władz przysposobienia wojskowego na obszarze DOK VIII na przełomie lat 20. i 30. okresu międzywojennego”).

Kolejna grupa wystąpień poświęcona została problematyce związanej z II wojną światową. Tematykę tę referowali: mgr Simonas Strelcovas z Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie („The daily life in the internee camps in the Republic of Lithuania, 1940 spring–summer. The factor of discipline”), dr hab. Janusz Zuziak z Wojskowego Biura Badań Historycznych w Warszawie („Organizacja Wojska Polskiego we Francji 1939–1940”), prof. Stanisław Jaczyński z Akademii Podlaskiej w Siedlcach („Polskie formacje wojskowe w ZSRR. Aspekty organizacyjne (1941–1943)”), prof. Henryk Hermann z Akademii Podlaskiej w Siedlcach („Przeobrażenia strukturalno–organizacyjne operacyjnych związków wojsk pancernych w latach drugiej wojny światowej”) i dr Iwan Patrylak z Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego im. T. Szewczenki („Utworzenie i organizacja szkół wojskowych UPA w latach 1943–1944”).

Rozwojowi organizacyjnemu i koncepcjom użycia polskich sił morskich poświęcone zostały referaty: prof. Jerzego Przybylskiego („Wojskowe, polityczne i ekonomiczne uwarunkowania zmian struktury organizacyjnej polskich sił morskich w latach 1918–2000”) oraz dra Andrzeja Drzewieckiego z Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni („Koncepcje obrony wybrzeża i rozwoju polskich sił morskich po 1945 roku”).

Problematyki organizacyjnej współczesnych sił zbrojnych dotyczyły wystąpienia dwóch historyków: prof. Michała Klimeckiego z UMK („Z problematyki organizacji i funkcjonowania operacji pokojowych ONZ”) i mgra Roberta Śmigieckiego z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu („Kryzys systemu kompletowania Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej po rozpadzie ZSRR”).

Zarówno w pierwszym, jak i w drugim dniu konferencji bloki referatów kończyła zaplanowana dyskusja. Uczestnicy obrad wypowiedzieli się na bardzo wiele zagadnień związanych z tematyką wystąpień, lecz najwięcej czasu poświęcono dyskusji nad kwestiami dotyczącymi jeńców z wojny polsko–bolszewickiej.

Obrady konferencji zamknął prof. Waldemar Rezmer. W swym krótkim wystąpieniu zauważył systematyczne zmniejszanie się zainteresowania polskich instytucji wojskowych badaniami nad historią wojskową. W związku z tym coraz większa rola w tej dziedzinie przypada cywilnym ośrodkom naukowym. Wśród nich znajduje się również Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Prof. W. Rezmer zapowiedział zorganizowanie kolejnej, czwartej już, konferencji z cyklu „Od armii komputowej do narodowej”, wyrażając nadzieję, iż spotka się ona z przynajmniej tak dużym, jak dotychczas zainteresowaniem krajowych i zagranicznych środowisk naukowych.

Warto podkreślić, iż specyfiką omawianych sesji jest szeroki zakres chronologiczny i tematyczny. Obejmuje on dzieje militarne Polski i jej sąsiadów od XVI do XX w. Zgodnie z przyjętą formułą organizatorzy planują poświęcić każde następne obrady innemu zagadnieniu. W ten

sposób podjęta zostanie próba naświetlenia danej kwestii (np. problemów organizacyjnych jak w trzeciej edycji konferencji) w stosunkowo długim procesie dziejowym. Z tych względów toruński cykl spotkań „Od armii komputerowej do narodowej” jest jedną z nielicznych w Polsce konferencji o takim zasięgu i tak szeroko analizujących problematykę militarną.

Jarosław Centek, Maciej Krotofil
Toruń